«ЗНАТИ, БЕРЕГТИ, ЛЮБИТИ»

26 жовтня 2018 року в рамках проекту Українського культурного фонду та Чернігівського земляцтва «ЗНАТИ, БЕРЕГТИ, ЛЮБИТИ» відбулася поїздка в Седнів у Садибу родини Лизогубів – філію Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського.

Обговоренню стану та перспектив розвитку Садиби родини Лизогубів передувало ознайомлення з історичними об'єктами, тісно пов'язаними з життям родини Лизогубів (Катерининська церква – УПЦ Київського патріархату, Свято-Успенський Єлецький жіночий монастир), про які розповів ***Сергій Анатолійович Лепявко*** *– доктор історичних наук, професор Національного університету «Чернігівський колегіум ім. Т.Г. Шевченка».*

Разом з працівниками музею, представниками громадськості, керівництвом Чернігівського району проведено семінар, на якому розглянуті проблеми та перспективи розвитку музею у сьогоднішніх умовах.

Серед учасників семінару був і ***Ервін Міден*** *– аспірант Національного університету «Чернігівський колегіум ім. Т.Г. Шевченка».*
Сьогодні ми пропонуємо знайомство з його історичними дослідженнями про Садибу родини Лизогубів, які лягли в основу дискусії та пропозицій щодо подальшого розвитку національної пам'ятки історії Сіверського краю.

СЕДНІВСЬКА САДИБА ЛИЗОГУБІВ

Неподалік від Чернігова, всього за 26 км, височіє над річкою Снов маленьке містечко Седнів. Хоч воно ще в жодному випадку не перетворилося у «туристичну Мекку», але туристів тут не бракувало ніколи. Так вже пішло, що містечко славиться не так красою природи своїх околиць, як дійсно вражаючими пам'ятками історії. Про одну з таких і піде далі мова.

Маєток козацько-старшинського роду XVII ст., який згодом у XIX ст. перетворився у чудову дворянську садибу – взірець романтичного садово-паркового мистецтва свого часу. Належала дана маєтність відомому роду Лизогубів. З цієї родини вийшло чимало козацьких полковників та наказних гетьманів, був і генеральний обозний Гетьманщини, і справжній отаман-міністр (те ж саме, що і сучасний прем'єр) Української Держави 1918 р.

Садиба утворилась ще наприкінці XVII ст., коли чернігівським полковником став Яків Кіндратович Лизогуб. Завдяки його старанням, впродовж 1687–1698 рр. в Седневі було розбудовано одразу кілька «дворів», що належали Лизогубам. До території одного з них прийнято зараховувати дві муровані споруди, що збереглись до наших днів. Мова йде про кам'яницю Лизогубів та церкву Різдва Богородиці (у XIX ст. була перейменована у Воскресенську). Обидві споруди датують 1690 р. будівництва. Кам'яниця вражає відвідувачів дивовижним акустичним ефектом в одній з південних кімнат: якщо одна людина стане в якомусь кутку, інша – в протилежному, а третя – по середині кімнати, то… Люди у кутках будуть чути шепіт одне одного підсилений у рази, як у мікрофон, а людина, що стоятиме по центру, буде чути лише віддалені та приглушені звуки.

Церква ж Різдва Богородиці (Воскресенська) задумувалася як родинна усипальниця Лизогубів. В її криптах зберігалися муміфіковані природнім чином тіла як Лизогубів, так й інших відомих мешканців Седнева. На жаль, у 1921 р. крипти були відкриті, а муміфіковані тіла у своїй більшості вивезені до багатьох антирелігійних музеїв по всьому СРСР.

Яків Кіндратович Лизогуб, передчуваючи свою близьку смерть, у 1698 р. склав заповіт, згідно якого два свої седнівські двори він розподілив наступним чином. «Двори все, в Сєднєве стоячиє» полковник відписав своєму молодшому онукові Якову Юхимовичу Лизогубу, а ще один «дворок в Седнєве стоячий, з будинком прилєглый до старого … двора» було відписано на користь племінниці Пелагеї Іванівни Гладкої. Її нащадки, між іншим, були священниками церкви Різдва Богородиці протягом кількох поколінь.

Історія формування садиби в Седневі протягом всього XVIII ст. являє собою сукупність білих плям у зв'язку з відсутністю достовірної інформації. Відомо лише, що один з онуків генерального обозного Я.Ю. Лизогуба викупив у родини Гладких всі їх седнівські володіння у 1750-х рр. Десь тоді і розпочалося формування садиби. З відомих гостей маєтку даного періоду можна відзначити московського царя Петра Олексійовича та останнього генерального суддю Гетьманщини Якима Семеновича Сулиму. Ми знаємо лише, що відвідувати вони могли старий дерев'яний будиночок, який навряд чи міг когось вразити.

Свого розквіту садиба набула тільки у першій половині XIX ст. На початку 1830-х рр. повноправним власником седнівського маєтку став герой битви під Шевардіно, полковник у відставці Ілля Іванович Лизогуб. Саме йому належить суттєве перевтілення маєтку. Протягом 1840-х та 50-х рр. старий дерев'яний будинок було перебудовано у розкішний мурований палац. Його автором виявився архітектор Дмитро Єгорович Єфімов. У той же час з'явився і чудовий парк з сімома фонтанами, один з яких, що мав назву «Гетьман», бив вище на сажень за петергофського «Самсона». Разом з І.І. Лизогубом до маєтку перебрався з родиною і його молодший брат Андрій. Останньому садиба Лизогубів завдячує безлічі видатних гостей. Справа у тому, що А.І. Лизогуб постійно запрошував до Седнева відомих митців свого часу. Так у Седневі побували Тарас Шевченко і Леонід Глібов, Лев Жемчужніков та Лео Лагоріо і т.д.

На жаль, оригінальний маєток не дійшов до нашого часу – у 1883 р. спалахнула значна пожежа, що знищила пошкодила більшість старих споруд. Тільки у 1889 р. молодший син А.І. Лизогуба Федір зміг відновити колишню велич своєї отчини. До речі, саме на кошти Ф.А. Лизогуба було встановлено 1903 р. перший у світі пам'ятник-погруддя Т.Г. Шевченку, що був виготовлений на території України. Автором цього пам'ятника вважається Михайло Омелянович Гаврилко.

Ф.А. Лизогубом знов було розбито парк, відновлено центральну будівлю та господарські споруди. З'явилася і кремезна центральна брама перед в'їздом до маєтку. На її воротах

власником було замовлено зобразити вензель «Ф» та «Л», тобто «Федір Лизогуб», а перед брамою гостей повинні були зустрічати мармурові леви. На жаль, не все вціліло до нашого часу: леви зникли, а з вензелю залишилася тільки літера «Ф». Не зберігся до наших днів і жоден фонтан. Все це наслідки функціонування на території маєтку Седнівської школи, якій радянська влада передала приміщення садиби ще у 1918 р. Вини співробітників педколективу немає, просто «панський маєток» підлаштовували під нові вимоги. Школа переїхала до нової будівлі лише у 2012 р., а з 2015 р. садиба Лизогубів була передана Чернігівському обласному історичному музею. Зараз тут активно зароджується новий історико-культурний комплекс на Чернігівщині. Матимемо надію, що його відвідувачі не будуть розчаровані.

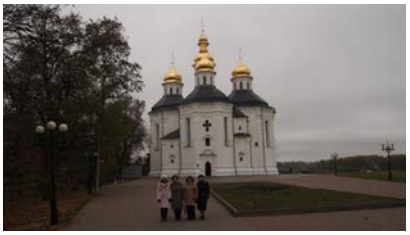

Ганна СКРИПКА